

ційної спустошеності та втоми, байдужому ставленні до своєї діяльності та її суб'єктів. А такий симптом, як редукція професійних обов'язків, у більшості досліджуваних психологів виражений на низькому рівні – лише в 10% спостерігається поява почуття некомпетентності у своїй професійній діяльності й усвідомлення власної неуспішності в ній.

Профілактичні, лікувальні та реабілітаційні заходи мають спрямовуватися на зняття виробничої напруги, підвищення професійної мотивації, встановлення балансу між витраченими зусиллями й одержуваним результатом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко В. Синдром «емоціонального вигорання» в професійному общении. СПб.: Питер, 1999. 216 с.
2. Фетискин Н., Козлов В., Мануйлов Г. Диагностика професійного вигорання (К. Маслач, С. Джексон, в адаптации Н. Водопьяновой). Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. М., 2002. С. 360–362.
3. Колтунович Т. Професійне вигорання у вихователів дошкільних навчальних закладів та його профілактика. Образованието и науката на XXI век: материали за 7-а международна практична конференция. София: Бял ГРАД-БГС, 2011. Т. 13: Психология и социология. С. 29–35.

4. Малишева К. Синдром професійного вигорання психотерапевта: роль особливостей клінічних взаємовідносин. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2002. Т. IV. Ч. 3. С. 134–139.

5. Моцонелідзе І., Слюсар І. Емоційне вигорання: історія, сучасний стан та перспективи досліджень в органах внутрішніх справ України. Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПНУ. 2006. Т. XII. Ч. 2. С. 159–166.

6. Ильин Е. Эмоции и чувства. СПб.: Питер, 2008. 783 с.

7. Современные проблемы исследования синдрома выгорания у специалистов коммуникативных профессий: коллективная монография / под. ред. В. Лукьянова, Н. Водопьяновой, В. Орла и др.

8. Трущенко М. К вопросу о синдроме выгорания: традиционные подходы исследования и современное состояние проблемы. Психология: традиции и инновации: материалы Междунар. научн. конф. (г. Уфа, октябрь 2012 г.). Уфа: Лето, 2012. С. 1–8.

9. Freudenberger H.J. Staff Burnout. Journal of Social Issues. 1974. Vol. 30. P. 159–165.

10. Maslach C.M. Job burnout: new directions in research and intervention. Current Directions in Psychological Science. 2003. Vol. 12. P. 189–192.

11. Maslach C., Schaufeli W., Leiter M. Job burnout. Annual Review of Psychology. 2001. Vol. 52. P. 397–422.

12. Pines A., Aronson E. Career Burnout: causes and cures. New York: Free Press, 1988. 68 p.

УДК 159.954.3-053.6:316.36:305

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНИХ УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ПРО СІМЕЙНІ РОЛІ ШЛЮБНИХ ПАРТНЕРІВ

Логвінова Д.В., к. психол. н.,
доцент кафедри психології

Донбаський державний педагогічний університет

Комариста П.І., студентка кафедри психології
Донбаський державний педагогічний університет

У статті проаналізовано уявлення старшокласників про розподіл чоловічих і жіночих ролей у сучасних сім'ях, представлено результати зіставлення впорядкованих систем ціннісних орієнтацій старшокласників за статевою ознакою. Перевірка гіпотези стосовно того, що старшокласники більшою мірою орієнтовані на егалітарну модель стосунків із майбутнім шлюбним партнером, здійснювалась на основі вивчення зв'язків між уявленнями підлітків про розподіл ролей у родині та їхніми показниками вираженості ціннісних орієнтацій. На підґрунті отриманих результатів створено образи «ідеального чоловіка» та «ідеальної дружини» в уявленнях підлітків.

Ключові слова: гендер, гендерні уявлення, шлюбно-сімейні стосунки, традиційна (патріархальна сім'я), партнерська (егалітарна) сім'я, старший підлітковий вік, ціннісні орієнтації.

В статье проанализированы представления старшеклассников о распределении мужских и женских ролей в современных семьях, показаны результаты сопоставления упорядоченных рядов предпочтений в ценностных ориентациях старшеклассников по половому признаку. Проверка гипотезы относительно того, что старшеклассники в большей мере ориентированы на эгалитарную модель взаимодействия с будущим брачным партнером, осуществлялась на основе изучения связей между представлениями

подростков о распределении ролей в семье и их показателями выраженности ценностных ориентаций. На основе полученных результатов созданы образы «идеального мужа» и «идеальной жены» в представлениях подростков.

Ключевые слова: *гендер, гендерные представления, брачно-семейные отношения, традиционная (патриархальная) семья, партнерская (эгалитарная) семья, старший подростковый возраст, ценностные ориентации.*

Lohvinova D.V., Komarysta P.I. PECULIARITIES OF GENDER IDEAS OF SENIOR ADOLESCENTS ABOUT FAMILY ROLES OF MARRIAGE PARTNERS

The article analyzes the ideas of senior pupils about the distribution of male and female roles in modern families. It shows the results of comparison of ordered series of preferences in value orientations of senior pupils on the basis of gender. The hypothesis that senior pupils are more oriented toward an egalitarian model of interaction with future to be marriage partner was tested on the basis of studying the connections between the ideas of adolescents about the distribution of family roles and their indicators of value orientations. Based on the obtained results images of the "ideal husband" and "ideal wife" according to the ideas of adolescents were created by us.

Key words: *gender, gender ideas, marriage-family relations, traditional (patriarchal) family, partner (egalitarian) family, senior adolescence, value orientations.*

Постановка проблеми. Характерною тенденцією сьогодення є відсутність прагнення в більшості молодих людей створювати власні родини, руйнування молодих сімей практично на самому початку їх існування. До причин такої реальності соціологи й психологи відносять поширення серед молоді етики гедонізму, бажання жити для задоволення власних інтересів, прагнення робити кар'єру, фінансову неспроможність та обмеженість в утриманні майбутніх дітей, незахищеність у правах тощо. Також актуальною є думка про низький рівень комунікативної компетентності молоді, її неготовність розуміти інших, робити вчинки, конструктивно вирішувати проблемні питання, знаходити «спільну» мову з представниками своєї та протилежної статі. Тому одним з актуальних завдань сучасної школи є розроблення та впровадження у виховний процес підростаючого покоління програм статевого виховання, основною метою якого є оволодіння підростаючим поколінням моральною культурою у сфері взаємин статей, виховання в них потреби й прагнення дотримуватись у цих стосунках моральних цінностей.

Підлітковий вік є періодом, коли відбувається статеве дозрівання та встановлення інтимно-особистісного спілкування з особами протилежної статі, починають формуватися перші уявлення про майбутнє сімейне життя, виховання дітей, родинні зв'язки. Дуже важливим на цьому етапі дорослішання є педагогічний і психологічний супровід дітей у набутті й засвоєнні ними стандартів, зразків поведінки, правил, цінностей, вимог, норм, очікувань, адресованих суспільством особам чоловічої та жіночої статі. Проте варто зазначити, що гендерні студії трактують гендер як критику вузького (обмеженого) сценарію поведінки для жінок і чоловіків: поняття «гендер» припускає не лише існування відміннос-

тей між чоловіками та жінками, а й нерівність між ними, що містить ієрархію, стратифікацію та владу, які вбудовані в гендерні стосунки [5]. Нерівномірний розподіл економічних, статусних ресурсів між статями закріплений і позиціонується як норма суспільного життя через популяризацію традиційної (патриархальної) сім'ї, що побудована на домінуванні чоловічої статі та на чіткому розподілі ролей і видів діяльності, згідно з яким чоловік матеріально забезпечує добробут сім'ї, утримує дружину й дітей, а дружина виховує дітей, веде домашнє господарство та у всьому підпорядковується чоловікові [2, с. 25–27]. Недотримання гуманістичних і демократичних принципів соціального життя, відсутність уваги до особистості, її становища й статусу, до її значення в забезпеченні подальшого стійкого розвитку людства є перешкодами для забезпечення гендерної рівності, організації справедливого життя в сучасному світі.

Соціально-економічні зміни в українському суспільстві останніх десятиліть сприяли переорієнтації соціальних та особистісних цінностей, змінам у статево-рольовій структурі сім'ї. Дослідження в галузі психології сім'ї показали, що найбільш бажаним і гармонійним сьогодні є егалітарний тип сімейних взаємин. Він передбачає гнучкість у розподілі ролей у родині, що істотно відрізняє його від традиційного, який припускає суворо фіксовану сферу діяльності, розподіл ролей на «чоловічі» й «жіночі». За попереднього життєвого устрою такий розподіл ролей був доречним, проте сьогодні, коли уклад життя змінився, він уже є необґрунтованим і неактуальним [6].

Формування статево-рольових установок у підлітків, а також уявлень стосовно змісту сімейних ролей є дуже тривалим і складним процесом, наслідки якого проявлять себе у виборі шлюбних партнерів

та стратегіях міжособистісної взаємодії, організації сімейних традицій, ставленні до виховання власних дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висновки вітчизняних і зарубіжних дослідників стосовно розподілу та змісту соціальних ролей у сучасній сім'ї свідчать про невизначеність норм, що регулюють шлюбно-сімейні відносини, формують ставлення членів сім'ї до різних сторін рольової поведінки в родині. Учені виділяють низку чинників, що зумовлюють вибір членами сім'ї тієї чи іншої сімейної ролі. Це, наприклад, рівень освіченості подружжя, стадія сімейного циклу, індивідуально-психологічні особливості шлюбних партнерів (Л. Хоффман) [7], наслідки традиційної рольової моделі як для жінок, так і для чоловіків, труднощі, з якими стикаються сім'ї, що прийняли егалітарний зразок розподілу ролей (Т. Говорун та О. Кікінежді) [2, с. 25–27]. Зміни загальноприйнятих норм і поглядів на можливості людини та її потенціал незалежно від статевої приналежності чи інших фізіологічних ознак свідчать про наближення часу, коли у творенні «ідеального» теперішнього й майбутнього суспільства будуть задіяні прогресивні сили людства, а ідея механічного зрівняння прав обох статей поступиться ідеї взаємного доповнення чоловічого та жіночого начал, і доступ кожної людини до благ культури буде здійснюватися з урахуванням цих начал. Тому розвиток у підростаючого покоління розуміння змін у системі статево-рольових стосунків є дуже важливим завданням для виховання вільної та гармонійної людини сучасності.

Постановка завдання. Метою дослідження стало емпіричне вивчення особливостей розвитку гендерних уявлень старших підлітків про розподіл сімейних ролей у майбутній родині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми припустили, що динаміка соціального статусу жіноцтва, яка зумовила розвиток і становлення партнерських стосунків між жінками та чоловіками, відображається в уявленнях молоді про розподіл сімейних ролей: представленість установок на егалітарні моделі взаємодії превалює над представленістю установок щодо патріархальних моделей.

У дослідженні нами використовувались такі методи, як теоретичний аналіз літератури, психодіагностичний метод (методика визначення ціннісних орієнтацій М. Рокіча, методика визначення особливостей розподілу ролей у сім'ї Ю. Альошиної та Л. Гозман), метод аналізу продуктів діяльності (контент-аналіз творів на тему «Мій майбутній чоловік»/«Моя майбутня дружина») та метод статистичної обробки даних (кореляційний аналіз за критерієм Пірсона).

Експериментально-діагностичне дослідження проводилось на базі Слов'янської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 10. У дослідженні взяли участь 44 учні 10 та 11 класів (22 хлопці та 22 дівчини).

На сьогодні у сфері дослідження проблем статі й міжстатевої взаємодії популярною є теорія соціального конструювання гендеру. У межах цієї парадигми стверджується ідея деконструкції єдиної статевої ідентичності: не існує єдиної чоловічої чи жіночої ідентичності, їх зміст залежить від історичного періоду, соціальних і культурних контекстів. Відповідно до вказаної теорії гендер не лише є результатом дії соціальних норм, розподілу праці, засобів масової інформації, а й конструюється самими індивідами на рівні їхньої свідомості, на рівні прийняття ними заданих суспільством норм і ролей та прагненні їм відповідати [3, с. 79–108].

Підлітковий вік є надзвичайно важливим у розвитку й становленні особистості. У цей період відбувається формування гендерної ідентичності, підліток починає усвідомлювати та розуміти очікування оточуючих стосовно виконання ними статевої ролі, будувати плани самореалізації в професійній і сімейній сферах [1; 4].

Дослідження особливостей розподілу ролей у сім'ї, яке здійснювалося за допомогою методики Ю. Альошиної та Л. Гозман, показало, що 100% дівчат вважають головною функцією майбутніх чоловіків матеріальне забезпечення сім'ї. Серед жіночих обов'язків дівчата одностайно визначали виховання дітей (100%), відповідальність за емоційний клімат у сім'ї (100%). Отримані відповіді дівчат свідчать про «живучість» традиційних уявлень стосовно призначення жінок і чоловіків, згідно з якими жінки є берегинями «домашнього вогнища», а чоловіки відповідають за фінансове становище сім'ї та прийняття важливих рішень. Цікавими виявилися відповіді дівчат стосовно виконавця ролі «господині/господаря» в родині: 31% дівчат вважають, що цю роль повинен виконувати чоловік, а 69% жінка. Отже, відповіді дівчат свідчать про їх стереотипізованість і прихильність до традиційного розподілу ролей у родині: чоловікові вони приписували функцію матеріального забезпечення, а дружині – відповідальність за порядок у домі. Активність у сексі й організації сімейного дозвілля дівчата приписували однаковою мірою чоловікам і жінкам.

На думку хлопців, матеріальний стан сім'ї повинен забезпечуватися чоловіками (100%), а виховання дітей і підтримка емоційного клімату – жінками (100%). 50% хлопців вважають, що роль активного сексуального партнера в родині повинна виконувати дружина.

Отже, і дівчата, і хлопці обирають у своїй майбутній родині патріархальну модель стосунків, незважаючи на те, що останнім часом ця модель взаємин стає неактуальною та відходить на другий план.

Дослідження ціннісних орієнтацій за допомогою методики М. Рокіча показало, що у відповідях майже всіх дівчат перше місце в термінальному списку цінностей було надано «здоров'ю» ($R_{\text{сер}}=2,23$), друге місце цінності «кохання» ($R_{\text{сер}}=4,50$), що свідчить про важливість романтичних стосунків для дівчат цього віку. Останні позиції посіли цінності, пов'язані зі сферами «пізнання» ($R_{\text{сер}}=11,41$) та «суспільного визнання» ($R_{\text{сер}}=12,23$), що узгоджується з уявленнями дівчат про основне призначення сучасної жінки бути «хранителькою домашнього вогнища».

В інструментальному списку пріоритетних дій і демонстрації особистісних властивостей у будь-якій ситуації дівчата на перше місце поставили цінність «вихованість» ($R_{\text{сер}}=2,50$). Отже, дівчата прагнуть досягати поставлених цілей шляхом виховання в собі гарних манер. Другу позицію було віддано цінності «охайність» ($R_{\text{сер}}=4,73$). До домінуючих цінностей також були віднесені «освіченість» ($R_{\text{сер}}=5,91$), «чесність» ($R_{\text{сер}}=6,73$), «життєрадісність» ($R_{\text{сер}}=7,27$), які вкрай важливі в стосунках між людьми. Останні сходинки в цьому списку посіли «високі запити» ($R_{\text{сер}}=14,77$), «непримиримість до недоліків інших» ($R_{\text{сер}}=14,27$), «ефективність у справах» ($R_{\text{сер}}=12,14$) і «чуйність» ($R_{\text{сер}}=11,86$). Низькі показники толерантності та чуйності свідчать про певні відхилення орієнтацій дівчат від уявного стереотипного образу жінки, важливими рисами якої є насамперед прояви чуйності та здатності без агресії сприймати думки, поведінку, спосіб життя іншої людини, що відрізняються від власних; дівчата вважають, що «чуйність» не є необхідним складником спілкування.

Отже, для того щоб досягти в житті бажаного, дівчата прагнуть бути вихованими, освіченими й чесними, тому вважають саме ці особистісні риси кращими в більшості життєвих ситуацій.

Хлопці розподілили термінальні цінності від найбільш значущих до найменш цінних у такому порядку: «здоров'я» ($R_{\text{сер}}=5,32$), «кохання» ($R_{\text{сер}}=6,05$), «щасливе сімейне життя» ($R_{\text{сер}}=6,64$), «особистісний розвиток» ($R_{\text{сер}}=7,55$). У списку інструментальних цінностей перші місця посіли «вихованість» ($R_{\text{сер}}=6,91$), «відповідальність» ($R_{\text{сер}}=6,73$), «чесність» та «освіченість» ($R_{\text{сер}}=6,91$). Хлопці вважають, що саме ці якості особистості є кращими в будь-якій ситуації. Останнє місце посіла цінність «непримиримість до недоліків інших» ($R_{\text{сер}}=14,86$), тобто хлопці,

як і дівчата, не вважають себе терплячими й розуміючими в ставленні до інших. Серед цінностей, що посіли останні місця, також були «високі запити» ($R_{\text{сер}}=14,32$), «тверда воля» ($R_{\text{сер}}=11,95$), «ефективність у справах» ($R_{\text{сер}}=10,0$) та «охайність» ($R_{\text{сер}}=10,0$). Отримані результати вказують на те, що хлопці де в чому втрачають «чоловічі» орієнтири. Такі ціннісні орієнтації, як «високі запити», «ефективність у справах» і «тверда воля», є невід'ємною частиною образу чоловіка, а хлопці ставлять їх на останні місця. Можливо, це пов'язано зі змінами в суспільному житті. Адже в наш час з'являється дедалі більше жінок, які спроможні виконувати функції, які за застарілими мірками були суто «чоловічими». Чоловіки у свою чергу також починають долучатися до виконання справ, які колись вважались суто «жіночими».

Отже, для того щоб мати щасливе сімейне життя, займатися особистісним розвитком, хлопці прагнуть бути відповідальними, чесними та здобути вищу освіту. На їх думку, саме завдяки цим рисам можна досягти того, чого вони прагнуть у житті.

Відмінності й подібності в перевагах ціннісних орієнтацій дівчат і хлопців ми вивчали на основі результатів кореляційного аналізу, здійсненого за допомогою критерію r-Пірсона. Позитивні коефіцієнти кореляції, що вказують на подібність у виборах підлітків, спостерігалися в перевагах таких термінальних цінностей, як «непримиримість до недоліків інших» ($r=0,38$), «старанність» ($r=0,32$), «високі запити» ($r=0,23$), «гарні та вірні друзі» ($r=0,23$), «життєва мудрість» ($r=0,17$). Отже, і для дівчат, і для хлопців однаково важливими є освіченість та чесність із тією різницею, що більш значущою для дівчат є вихованість (у дівчат $R_{\text{сер}}=2,5$; у хлопців $R_{\text{сер}}=6,91$), а для хлопців – відповідальність (у дівчат $R_{\text{сер}}=9,05$; у хлопців $R_{\text{сер}}=6,73$). Наявність вірних друзів ні для хлопців, ні для дівчат не є необхідною в житті на цей час. Також у них ще не сформовані високі запити, а життєва мудрість не є ключовим поняттям у житті.

Розбіжності між виборами підлітків спостерігалися в перевагах таких цінностей, як «активне життя» ($r=-0,21$), «цікава робота» ($r=-0,24$), «суспільне визнання» ($r=-0,29$), «щасливе сімейне життя» ($r=-0,26$), «сміливість у відстоюванні власної думки» ($r=-0,20$). Отже, у хлопців, на відміну від дівчат, переважали такі глобальні життєві цілі-цінності: створення щасливої родини (у дівчат $R_{\text{сер}}=8,77$; у хлопців $R_{\text{сер}}=6,64$), престижна й цікава робота (у дівчат $R_{\text{сер}}=10,41$; у хлопців $R_{\text{сер}}=9,27$), повноцінне активне життя (у дівчат $R_{\text{сер}}=10,09$; у хлопців $R_{\text{сер}}=9,5$), визнання в соціумі

(у дівчат $R_{сер}=12,23$; у хлопців $R_{сер}=11,95$). Зазначимо, що отримані результати узгоджуються з раніше одержаними даними стосовно уявлень старшокласників про функції й ролі сучасних жінок і чоловіків, які відповідають патріархальній моделі взаємин.

Такі результати вказують на нав'язування дівчатам думки про те, що сучасна жінка повинна вміти робити всі справи бездоганно та покладатися тільки на власні сили. Важливо формувати в дівчат установку на рівність у можливостях чоловіків і жінок щодо здійснення успішної діяльності в будь-яких сферах життя, переконливо роз'яснювати їм, що не стать зумовлює вид діяльності людини, а її активна позиція.

Раніше ми зазначали, що підлітковий вік є періодом формування уявлень про майбутні сімейні стосунки, тому подальшим етапом нашого дослідження був аналіз уявлень старших підлітків про свого майбутнього шлюбного партнера.

Аналіз уявлень хлопців про характеристики майбутньої дружини дав змогу визначити їхні переваги під час вибору партнерки (див. рис. 1). 27,5% хлопців мріють бачити свою майбутню дружину «турботливою і хазяйновитою», 22,5% бачать майбутню обраницю з «приємною зовнішністю», 14% мріють про дівчину, яка б мала «почуття гумору» та «власну думку», 13% уявляють свою обраницю «розумною» та «освіченою», 9% хлопців хочуть, щоб дружина мала «ідеальну фігуру», 6% хлопців хочуть, щоб їхня обраниця підтримувала їх та була в змозі дати корисну пораду.

Найменш важливими для хлопців були такі характеристики, як «відповідальність» (4%), «схожість смаків та інтересів з обраницею» (2%), «чесність» (2%).

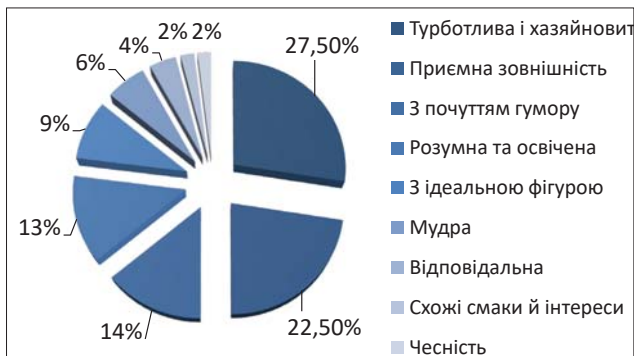

Рис. 1. Розподіл показників уявлень хлопців про майбутню дружину

У дівчат серед значущих характеристик майбутніх обранців були визначені такі (див. рис. 2): «симпатичний зі спортивною статуєю» (21%), «з почуттям гумору» (20%), «був відповідальною, чесною та відданою люди-

ною» (11%), «проявляв сміливість та кохав їх понад усе» (11%), «умів піклуватися про них і проявляв турботливість» (7%), «був розумним та освіченим» (7%), «був добрим і милосердним» (5%), «поважав їхню думку» (4%), «був сміливим і терплячим» (5%), а також «був щедрим» (3%).

Неважливими для дівчат виявилися характеристики «наявність у чоловіка чітких цілей» (2%), «схожі погляди на життя» (2%) та «матеріальна забезпеченість» (2%). Те, що дівчата у своїх уявленнях на останнє місце поставили матеріальну забезпеченість, вказує на те, що у виборі партнера вони керуються власними почуттями, а не його грошовими статками. Однак вони все одно вважають, що матеріальне забезпечення родини – це головна функція їхнього майбутнього чоловіка.

Рис. 2. Розподіл показників уявлень дівчат про риси майбутнього чоловіка

Отже, на підставі отриманих результатів ми можемо скласти портрет «ідеальної партнерки» та «ідеального партнера».

В уявленні хлопців «ідеальною» є така дівчина, яка спроможна виховувати дітей, забезпечувати підтримку емоційного клімату

та організувати сімейне дозвілля. Однією з головних цінностей для хлопців є щасливе сімейне життя. Для них важливо, щоб дівчина була турботливою й хазяйновитою, мала приємну зовнішність і почуття гумору.

У виборі своєї майбутньої партнерки хлопці будуть покладатися на власні почуття та емоції, тобто «кохання» стоїть на першому плані. Дівчина також повинна бути вихованою й чесною – ці характеристики збігаються із ціннісними орієнтаціями хлопців.

Дівчата у свою чергу «ідеальним» хлопцем вважають такого, який може матеріально забезпечувати сім'ю; хатні справи априорі не належали до чоловічих функцій. У виборі партнера однією з найважливіших цінностей для дівчат є «кохання» та зовнішність обранця. Він також повинен бути відповідальною, чесною й відданою людиною. Таку ціннісну орієнтацію, як «чесність», дівчата вважають потрібним і невід'ємним складником життя.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізувавши «портрети», можемо простежити схожість в уявленнях підлітків щодо вибору партнера. І дівчата, і хлопці поділяють функції партнерів на суто «чоловічі» й «жіночі». Такий підхід до розподілу ролей у сім'ї більше збігається з патріархальною моделлю взаємин, ніж з егалітарною. Тобто можна стверджувати, що, незважаючи на зміни, які відбуваються в суспільстві, загальноприйнята модель стосунків досі береться за приклад.

Аналіз отриманих даних дає змогу говорити про те, що наше припущення стосовно значної представленості в старших підлітків егалітарних установок на взаємини з протилежною статтю не підтвердилося. Результати вибірки показали, що в уявленнях підлітків переважають «застарілі» погляди на розподіл ролей у сім'ї, які відповідають патріархальній моделі стосунків між статями. Ми припускаємо, що такі результати є наслідком соціальних та економічних проблем сучасного суспільства, де в більшості населення спостерігається невпевненість у «завтрашньому дні», правова

й матеріальна незахищеність. Через те, на нашу думку, відповіді дівчат характеризувалися ваганням і сумнівним настроєм щодо можливостей реалізації власного потенціалу, тому вони надали перевагу традиційному розподілу ролей у сім'ї. Такі установки дівчат стосовно розподілу сімейних ролей можуть відображати також прояви гендерної професійної сегрегації, коли спостерігається тенденція нерівномірного розподілу чоловіків і жінок як за професіями, так і за позиціями посадової ієрархії. Біологічна здатність жінок до народження дитини вимагає від неї роботи вибір між кар'єрою та сім'єю. Відповіді дівчат свідчать про їх налаштованість на виконання суто «жіночих» функцій, що припускає дотримання традиційних ролей у родині. Зазначимо, що у великих містах більшість дівчат орієнтовані на особистісне та професійне зростання, дотримання рівності в міжстатевих взаєминах. Тому ми вважаємо, що проведення аналогічного дослідження у великих населених пунктах показало б інші результати на користь висунутого нами припущення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Видра О. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011. 112 с.
2. Говорун Т., Кікінежді О. Гендерна психологія: навч. посібник. К.: ВЦ «Академія», 2004. 308 с.
3. Головашенко І. Основи теорії гендеру: навч. посібник. К.: К.І.С., 2004. 536 с.
4. Кутішенко В. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К., 2010. 125 с.
5. Марценюк Т., Костюченко Т., Волосевич І. Забезпечення гендерної рівності в Україні: обізнаність із законодавством і досвід дискримінації. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Серія «Соціологічні науки». 2015. Т. 174. С. 70–81. URL: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMA_s_2015_174_13.
6. Сидоренко Т., Земляная Т. Гендерные особенности представленной молодежи о семейных отношениях. Психология и социология. 2007. № 9. С. 15–17.
7. Хоффман Л., Заярная О. Роль наблюдателя-помощника. URL: <http://www.a-z.m/women/texts/rolr.htm>.